

11
Эс14. 974 РВ
1937-6

ПРОБОЕМ

ЧАСОПІС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ IV.

ЧИСЛО 6.

ПРАГА

Червень
1937.

Начальний редактор: Др. СТЕФАН РОСОХА.

Др. Стефан Росоха:

Автономія й конституція ЧСР.

Автономію дістало Закарпаття на мирській конференції в Парижі, коли головні держави¹⁾ рішили про його долю й присвоїли до новоствореної держави Чехословаччини. Гарантію автономії зафіксовано до Сен-Жерменського договору. Чеська влада, обіцяючи автономію „до етапах“, базується виключно на конституції ЧСР, в якій (після угодованого договору) спеціально уведене державно-правне становище Закарпаття.

Але конституція ЧСР в багатьох точках не згоджується з мирським договором. Сам півавтор проф. Карлового університету Др. Гітцель пише, що: „Ми не обов'язані проголошувати артикули 10—13 присвячені фундаментальними, значить ми не обов'язані влучити ці норми до конституційного закону“.²⁾ Отже ігнорує рішення мирової конференції про державно-правне відношення українців до республіки й опирає його не на нормах міжнародного договору, але на току, що ухвалить чеський парламент, бо це дає вільну руку владі. Вину складає на мирну умову, ювілья: „Стилізація в багатьох напрямках непевна й недокладна“,³⁾ тому жалє, що він пафразував ті артикули, замість вклсти їх без змін. „Парафразуючи“ поробив зміни, що обмежили наші права, як то побачимо з цього порівнання:

„Недліжною частиною твої цілості є, а то за підставі добровільного приєднання після договору між головними союзниками й заєднаннями державами й чехословакською республікою в Сен-Жермені ан Ле з дня 10. вересня 1919 автономна територія Підкарпатської Русі, яка буде заохочена найширшою автономією, влученою в єдністю ЧСР“ (Констит. § 3. уст. 2.)

Але мирний договір в арт. 10. говорить про територію українців на півдні від Карпат, як про автономну одиницю в рамках числ. республіки, заохочену найширшою автономією. Конституція замінила слова „автономна одиниця“ на слова „автономна терито-

¹⁾ Америка, Англія, Франція, Італія й Японія.

²⁾ Sborník věd právních a soudcích, ročník XV. ст. 4.

³⁾ Так же.

рів Під. Русі" — чи притміла окремішність Закарпаття. Про якесь „надійність" в мировому договорі не говориться. Добре це відчував і автор конституції, який в § 3 уст. 1 (друге речення) припускає зміну державних границь конституційним законом. Також про якесь „добровільне приключение" Закарпаття до ЧСР нема в мировому договорі ніжкої помітки. Відомий факт, що домагання української делегації, щоб не відривати частину Марамороша з Сиготом взагалі не взято під увагу. І Авантажа приєднала Румунії. Отак виглядає те „добровільне приключение". Але про це іншим разом.

В 11. артикулі мирового договору стойть, що територія українців буде мати автономний сойм, що буде виконувати в означених справах законодатну владу.⁴⁾ А конституція парафразує це й змінює зміст говорячи, що „сойм в компетентний ухвалювати закони".

Мировий договір постановляє: Губернатор території українців буде іменований президентом чехословачької республіки й буде відповідальний перед українським соймом (ІІ. 11). А конституція має:

„На чолі Підкарпатської Русі в губернатор іменований президентом чсл. республіки на пропозицію влади й відповідальний також сойму Підкарпатської Русі (§ 3, уст. 6).

Отут знову на щерб автономії порушення мирового договору, який абсолютно не говорить про „пропозиції влади" й відповідальністі ще перед кимсь іншим. Виходить, що губернатор не є начальником виконуючої сили в автономній території, але намісником чи урядником, що його іменує президент на внесок влади так само, як всіх інших урядників вищої ранги, а не як начальника автономної території, якого іменування потребув, подібно як іменування міністрів, тільки підпису президента й сигнатури відповідного члена влади. Професор Карлового університету Dr. Vavřínek ставиться до цього так: „Наше конституційне оформлення становища губернатора це є в згоді з мировим договором. Після мирового договору має бути губернатор назначений безпосередньо президентом республіки без співучасти нашої влади й має бути відповідальний виключно тамошньому сойму. Однаке наша влада підпорядкувала собі губернатора, а тому, що влада є відповідальна нашему прапорному сойму є отже і посередництвом також губернатор відповідальний перед нашим соймом. Мав остаточні підчинений безпосередньо президентові, без підчинення владі... губернатор не є намісником, але мав би бути самостійним найвищим урядовим органом окремої території".⁵⁾ Проф. Гитцель, беручи в оборону конституцію твердить,⁶⁾ що мировий договір не говорить про „пропозиції влади" тому, що то в зовсім внутрішньо-державною справою постановити, хто стоїть конституційно за іменуючим актом президента. Але це ніщо інше, як обходження законів. З другого боку твердження абсолютно неправильне, бо в мировому договорі виразно стойть: „Чехословаччина

згоджується з тим, що постанови капітол I і II, оскільки торкаються осіб меншості расової, релігійної або мовної, творять зобовязання інтересу міжнародного будуть користуватися гарантією Союзу Народів. Не слід змінюватися без згоди більшості в Раді Союзу Народів (ІІ. 14).

Далі, конституція в § 3. уст. 4. надав президентові республіки відносно законів закарпатського сойму абсолютне вето, що в проти духу мирового договору.⁷⁾ Таке постановлення конституції обосновує її автор⁸⁾ тим, „щоб сойм Закарпаття не присвоїв собі компетенцію в справах йому неприналежних і щоб не ухваливав законів нерозважних або небезпечних державі". Умотивування слабе, бо для чого тоді конституційний суд? Але така постанова обрізує признані нам мировим договором права.

Відносно границь Закарпаття мировий договір каже: Чехословаччина зобов'язується установити українську територію на півдні від Карпат, як автоному одиницю, в границях означених головними союзними державами (ІІ. 10). А чеська конституція змінює цю постанову й каже, що границі Закарпаття установить конституційний закон. Значить, границі між Закарпаттям і Словаччиною встановлять чехи й словаки в своїм парламенті — але зрозуміло, що в свою корист!

Міжнародний договір гарантує нам в 13 арт. „справедливе заступництво в парламенті чсл. республіки... але ті посли не будуть мати в нім права голосування в усіх тих законодатних справах, які приналежать Українському сойму". Але конституція говорить тільки про відповідне число послів та сенаторів, а не про їхні права й обов'язки.

Про це обмеження наших прав Dr. Гитцель пише:⁹⁾ „Обмеження, установлені міжнародним договором, зчекнуті тому, щоб посли їх сенатори Підкарпат. Руси були повноправними членами народного парламенту. Тому вони мають повне право в нарадах і голосуванні в усіх законодатних питаннях, отже й у тих, з яких їх виключує мировий договір".

Виходило б, що конституція „дає більше" прав нашим послам, як є зазначено в мировому договорі. Але в дійсності воно так не є. Бо за ціну допущення тих 9 послів до голосування в усіх державних справах (вони й так не переголосують чехів і словаків!) конституція присвоїла собі право рішати в питаннях, що належать лише до сойму Закарпаття. Тому й зроблено так, що до чеського парламенту не вибирає своїх заступників український закарпатський сойм і таким чином не може їх робити відповідальними перед собою, але вибирає їх просто населення. Наші посли не будуть відповідальними перед нашим українським соймом, можуть легко попадати з ним у конфлікт, голосуючи в чсл. парламенті в тих справах, що тільки українському сойму принадлежать.

⁴⁾ „exercera le pouvoir législatif...“
⁵⁾ Dr F. Vavřínek: Základy práva ústavního IV. vyd., Praha 1929, str. 52-53.
⁶⁾ У своїх викладах.

⁷⁾ Проф. Гитцель, в своїх викладах.

Як бачимо незгідності й непослідовності в справі Закарпаття між Сен-Жерменським договором і конституцією ЧСР є немаловажні. А по „довній і найширшій автономії“, яку нам заручує міжнародний договір нема й сліду. На основі того договору чеська влада повинна би остаточно оформити державно-правне становище Закарпаття й не робити собі з нього провінцію. До цієї справи об'єктивно поставився проф. Вавржінек, що Закарпаття в у відношенні до чехословачької держави (під цю пору) „лише окремою провінцією, що заохоплена до певної міри автономією й стоїть отже на переході до окремої держави“.¹⁰⁾

Още повинні би мати на увазі сучасні наші українські політичні провідники при опрацюванні „проектів закарпатської автономії“. Більш потім чеки знову будуть підкреслювати, що всі проекти були випрацювані „добровільно“ самими „автохтонами“ й було їм „дано більше як собі вимагали“. Історія повторяється.

Зазначу ще, що в Сен-Жерменському договорі, для означення закарпатського населення, всюди вживано терміну „Ruthenes“, „ruthenien“ — що виключно означає в французькій мові „українці“, „український“ — бо для москалів (росіян „рускіх“) уживають французи терміну „Russes“, „russe“.¹¹⁾

Отже чеська влада й тим кривдить українське Закарпаття, не вживавши для його населення правильної назви: українець, український.

З наведеного порівняння висновки ясні: автономія Закарпаття не правом сильно обстріжена конституцією ЧСР. До того ще чеська влада не „дає“ навіть тоді автономії, що определена конституцією. Про закарпатську автономію проф. Вавржінек (в згаданій вже книзі ст. 55) пише: „Обіцяна повна автономія то не є лише звичайна форма провінціональної деконцентрації або децентралізація. І вже влада там панує іменем окремого політичного утвору краєвого. Губернатор через те був би звичайним заступником влади в певній провінції“.

Мимохіть виривають питання: Варто боротися за таку автономію? Варто втрачати за неї стільки енергії? Чи не ліпше використати її в боротьбі за абсолютні права й політичну свободу?

А такі права може мати народ тільки в „своїй хаті“ — у власній самостійній державі!

¹⁰⁾ В згаданій вже підручнику на стор. 54.

¹¹⁾ La Grande Encyclopédie, Paris, t. 4, ст. 786 і т. 28, ст. 1175.

Кожний народ мусить змагатися за самостійність. Народ, який не хоче бути самостійним, не є народом.

Т. Г. Масарик.

Ю. Арделан:

Молодечий запал.

Слова „молодечий запал“ чуємо часто в разомі про часопис „Пробоєм“. Тими словами виражає старша українська інтелігенція свою легковажність до нашого часопису й не тільки до часопису, але й до української молоді взагалі.

Українська молодь є того погляду, що проти ворогів треба провадити безпощадний бій. Цю вояовничість молодих, старі називають молодечим запалом — думаючи, що вояовничість молоді випливає тільки з горячковості й необдуманості. По думці старих „до ворога треба ставитись добре(?) й тоді він нам шкодить не буде“; старі готів допустити найбільше себепониження перед ворогом, щоб, мовляв, жити з ним в „мирі“.

На запитання: чи в необхідно та жертвеність і намага, що мусить винакладати вояовничі в боротьбі проти ворогів? — відповідаємо, що в природі бачимо боротьбу за життя. Гегель вказує: „Егоїзм, незадоволення, вояовничість є одинокими пружинами життя“.

Гляньмо в історію: побачимо, що все нове творилось з примусу, сила родилася з недостатків, поступ з небезпеки, а наслідком ослаблення намаги наставав упадок.

Приклади: людина ледової доби мусила вибирати між смертю й думанням і так небезпеці навалу ледів можемо дякувати за свій розум.

Цікаве явище старого віку, що новий кочівний народ все заволодів над осілими, пояснюється зменшенням намаги у останніх.

В упадку Римської Імперії велику роль відіграл епікуреїзм, що вчив: „освободім дух і тіло від намаги й неприємностей“, „хто буде пити вино, як ми зайдемось логікою?“

Бачимо упадок Англії по світовій війні. Де причина? Відповідь на це дає англійський інтелігент: „Доба Вікторії дивилась на розкіш з недовір'ям, а тепер вже дивимось на неї зовсім іначе“. Так — герой Кіплінга шукали щастя на фронті, а нинішній герой шукають його в сексуальній житті.

„До того, щоб бути великими мусимо оминати боротьбу“ — каже Б. Руссель сучасний англійський філософ, і видно англійці наслухали його — зате скаптулювали перед Італією в 1935. році.

Чи упадок Англії буде тільки переходовий, чи тревалий, залежатиме від того, чи навернеться до Англії дух пурітанізму, чи н.

Бачимо отже, що коли люди не мають ворога (цих ворогом може бути природа, люди, чи недостатки), який примушував-би їх боротися, несе за собою упадок. Той самий упадок настає й тоді, коли люди будучи слабодухами, не хочуть бачити небезпеку, що в дійсності є, й по прикладі струся ховають голову в пісок.

Пізнаймо ворогів і борімся з ними!

Вороги вказують нам наші недостатки, їх тим направляють нас, є найліпшими нашими наставниками, бо не відпускають нас із один прогріх і тим заставляють нас добре подумати, що робити: кому

нашу слабість використовують на нищіння нас і тим примушуючи нас бути сильними фізично й морально.

Хто не має себепошаних хай гнеться перед ворогом, доки він його знищить, але ми гнеться перед ним не будемо! З цього рішення ви пливає війовничість молодих. І жаль, що на Закарпатті ще мають молодих; бо в боротьбі за краще завтра, за державність повинні брати участь усі; власне усі ті, що метою їх життя не є задоволеність інстинктів по способу никаких тварин.

Старі роками не сміють бути старі й душою! Клемансо боров до смерті, а тисячі подібних йому також. Тільки в боротьбі твориться мораль!

A. Сивоус:

Наша інертність.

Знаємо, що тільки криця кришена крицею-кристалом викриє іскри. Одна іскра поле спалить, хоч і сама притушиться; але багатоїх пролітає помимо, незапалюючи прикладу (несприятне доокілля приклад завожий і ін.). Огонь — деспот. Тільки він зможе останнє брудність, він розтріскує найтвердший граніт. Нині тільки деспот має право на життя: правда пригноблена неправдою — коне слабший відступає місце сильнішому. А ми що таке? Он дивись, молодь кожної нації — це підвалина будучності, але в нас в нами що не числиться, хоч це пекуче питання. В нас кволий дух, у нас бракує державної творчо-національної думки, в нас, як у вікових рабів притушене почуття людської гідності, брак власної ініціативи: живемо на підхіді чужинців-визискувачів. Кожен з нас живе по-своїму, брак почуття організованості. Егоїзм, найбільше лихо організованості — солідарності, глибоко впustив корінь свого руйнництва. Треба вже оставити глибокий закарпатський сон і подивитись на світ розлющеними очима й тоді спітати: що це? Ми повинні свою чисту любов, без егоїстичних закращень, наповнену свідомою себежертьвенністю віддати нашій матері державно-творчій ідеї, ідеї Українського Націоналізму.

Найголовнішим чинником організованості є: життєтворча любов до своєї Нації й огнепаливий гнів-ненависть, до наших ворогів-окупантів. Ненависть розриває скелі-граніт і своїми відтисками вбиває ворогів. В нинішні часи, коли Український Націоналізм здня вдень розширює своє річище і в найбільш заосталих країнах-кутиках Української Землі, в добі страху всіх окупантів перед цим велетнем, ставиться йому в дорогу великі перешкоди, а то в різних замаскованнях „догоди“, „угоди“ і „народні фронти“, що московсько-чеський комунізм старається вбити в наші серця, притушуючи в той спосіб жагу для них огонь... Зовсім зроуміло, чому Український Націоналізм являється під теперішню пору для найдніків мечем завіщені на однім волосі над їхніми головами.

Москва, під маскою комунізму, веде на СУЗ ту саму грабіжницьку працю, (тепер навіть ще в більших розмірах, боячись, що

кожен день може їй принести несподіванку), як за царя Петра Й Кастворенням Соборної України засилити їм на шию петлю. Чехи, ту крайну, що на неї вони щорічно „доплачують“ великі чеські мільйони (?), готові боронити до останньої крапельки крові, а то тільки так, з „братьного алtruїзму“, щоб ми не стали погноем мадяр — сказано браніт стуй до стуй“. Бачите, які вони? Бо ж навіщо це подібне? Де знайдете таких щоб за іншого підставляли свої плечі. Це можуть зробити тільки „паціфісти“ чехи за нас. Зрештою й не диво, що вони кричать на ціле горло за „мир“ в світі, бо вони мають до цього поважні причини. Але для нас, Української Молоді, мир не істнє! Для нас мир може бути тільки в своїй державі й то при певному застереженні, а до того ми непримиримі. В нас гасло в очі: „Життя — боротьба“. Горе всім ворогам-окупантам, що дожили доби, коли зачинає царювати Снага Українського Націоналізму. Ця Снага в іхньою могилою. Бачути вже той гак над собою й чекають, коли то над ними заскргоче петля. Гряде час воскресення Нації здорової духом і тілом. І тепер, коли питання України здня вдень став все актуальнішим, починає потрясатись велика гнила колода „батьківщина соціалізму“ — Московія, а з нею й її союзниці. Гряде час, коли заговорять німі гори громотом гармат, клекотом скорострілів, прорвуться безодні відплати і розлиється огняне море. Старання зробити з Української Молоді Закарпаття т. з. „ческословенські віделек“ напумпований „домацім смерем“ не легка справа. Ми, Українська Молодь, в свідомі того, що чехи бояться сепаратизму, кидають на українців всі чеськословенські біси й братуються з москалями, знаючи, що ворог Іхнього ворога має стати їхнім союзником (мали досвід з часів творення їхньої держави). Називають нас німецьким продуктом, мовляв, ми з німцями держимо. А хібаж ми можемо брататися з німцями? Німці — нація державна, вони готові всіх і все принести в жертву культові своєї держави. Що власне роблять чехи, щоб запобігти іреденті? Давши нашій інтелігенції яку-таку державну посаду, зачиняють її уста, а частина цієї інтелігенції стає на службу в ролі вірного пса. Вона стається в нашему суспільному житті болюком, який намагається затроювати наше тіло.

Чи такими були молодочехи за Австроугорщини? Чи й вони були паразитами своєї нації, як це являється тепер у нас?

Що ж воно діється по школах у нас?

Кажуть, що Торговельна Академія в Мукачеві є єдина українська школа. Чи так воно справді є — переконався зараз же.

В наведений школі, щоправда, навчання по-українськи. Кого там називають? В першу чергу мусимо звернути увагу на більшість, що нею в чеськословенська жидова. Далі найдеться тут велике число часткових монголів, що їм чеська держава постарала дати зможу студіювати аж на двох відділах (якщо не більше) в Мукачеві й Брatislavі. Але тут треба звернути увагу ще й на той факт, що чехам залежить головно на тім, щоб якнайбільше витиснути української

молоді в шкільних лавок, яка самозрозуміло, немаючи змоги найти собі заняття, тинється по-під чужими плотами обірана, гола, боса. В кожній іншій школі, якщо беремо тільки згруба, найдеться 30% „чистокровних“ а добавши до того числа ще й греко-католицьких „монголів“, дістанемо переважаючу більшість іншого чужонаціонального елементу, ба до того ще й дуже нам ворожого. Наші українські лояльні педагоги ваплюючи від того очі, мовляв, „присвоються“. Треба б спитати наших педагогів, як це може бути, щоб чужинці на іспиті з української мови конкурували з українською молодю й усували Й з школі?... Чому ж ті самі чужинці з першого дня в школі тільки по своїму мондоють (бо по-українськи не всилі їх зрозуміти й сам дідько)? Коли вони іспит роблять (приймаючий) добре, то чому не в силі той поступ затримати й надальше. Воно щось не тає. Коли українські педагоги осліпли й не чують, то це ще не значить, що ми не чуємо й не бачимо. „Реальні“ й „тактичні“ українці студенти того не бачуть також. І це не абсурд, що такий „українець“ твердить, що ніде так добре, як тут. Маємо змогу, мовляв, студіювати на державний рахунок, а де інде таке найдеться. Але чи це дійсно еквівалент здирств з нас? Розкрій очі на божий світ і подивись, як по „братьєрському“ стараються з „сироти знімати останню подерту сантину“ на зовсім нам ворожі й чужі потреби. І таких сотні інтелігентів є, що за чеські гроші виконують в рабською підданністю наказ, щодня виривати живе серце з матерініх грудей. Бо не плекала вже здаводі дітей своїх ненавистю, але кволим рабським молоком. Але гряде час, перебирають провід у свої руки ідейні, енергійні, з кровижадінством помсти діти, яким вдастся перейти гору, щоб стати вже в обітованій землі. Але це вже не буде рабське покоління... Це гряде покоління, плекане ненавистю а не підхлібством до своїх шкуродерів. Це не буде та інертна модось, що ще тепер тішиться на „братьєрську“. Ця молодь має вже налите серце гарячим житлом, що береже тільки Й! Правда, це ще малі кадри, що підносять клич: Нація понад Все! що являється в теперішні часи аксіомою життя взагалі. Нас горстка, але непоборима! Ми новонароджених мусимо плакати вже не автономічною годулєю, але на самперед ідеологією Українського Державництва, чого брак в втілений у більшої частини теперішньої Української Молоді Закарпаття.

Наша певна частина селянської молоді, неговорячи вже про старших батьків-русинів, не всилі ще присвоїти собі імення „українець“. Бо тут, намагою чеської й мадярської політики (остання тепер набирає великого розсягу, маючи навіть в багатьох місцевостях Закарпаття тайні організації), витворилося вже багато різних закарпатських „національностей“: карпатороси, малороси, русини, руснаки й різні чехо-роси. Бо вже, 18. рік прожили в чеській „демократичній“ республіці, стільки ж років і під „демократичним“ вихованням. На цю вихову вони постаралися прислати нам якнайбільше „вихователів“ (аж понад чотири десятки тисяч!), що стараються зблизити „русина з мораватак потрібна, як псові п'ята лапа), яких ми видержувамо на наших

плечах. І не диво чому ж вони „доплачують“ на нас: від голови краю, до сторожа школи все аж гимжить від „братьєв“. Де діваються наші гроши? Хто їх жере? Яку політику веде Москва на СУЗ, те саме і в нас, самособою, трохи більш по „братьєвому“. Земельна реформа не торкнулась українського населення ані по кісточку, але розбирати нашу землю чеські легіонери, які з радістю колонізуються тут в нашому „елдораді“, а наше селянство масово пухне з голоду, бо душі любов до „нашої республіки“ й до „руського народу“ одним словом намагаються понижувати українських дітей скрізь де зможуть і як зможуть. От що продукує числ. шкільна фабрика. (Далі буде).

Андрій Цуляк:

Додаток до циклю „Шкарпішкіяда на Рахівщині“.

У статті „рука руку миє „Учительський Голос“ (ч. 4, р. VIII, — 1937.) подає звіт з перебігу вондрачківського слідства в Рахові з дня 3. IX. 1936. На жаль, з невідомих нам причин, орган Учительської Громади замовчує один просто класичний приклад ведення „слідства“ Шкарпішком між учениками ясінської горож. школи:

Старший віком ученик тої школи написав на бібулі своє імя й адресу, в якій були слова: „Закарпатська Україна“. Чеська учителька взяла ту бібулу і, не сказавши нікому ні слова, приватно (не урядово!), мовляв, заслава Вондрачкові, розуміється, з відповідною „інтерпретацією“. Вондрачек наказав Шкарпішкові перевести слідство. Шкарпішек прийшав до школи, вислав по своєму звичаю, з дотичної класи учителя, що тоді там учив, і почав слідство. Як досвідчений майстер щодо практиковання „плебісциту“ серед українських шкільних дітей (голосуванням діти „самі“ доказують „вину“ учителя!), Шкарпішек і в данім випадку, зразу ж, без ніякої передмови, піддав під „голосування“ українським дітям питання: „Хто за те, що Підк. Русь правильно має називатися Закарпатська Україна?“ — Певна силькість дітей підняла руки в гору. „Хто за те, що правильна назва — Підк. Русь?“ — Знову якась частина учеників піднесла руки. Далі, як звичайно при голосуванні, слідувало питання, хто здергався? — Були й такі. „Винуватого“ ученика зараз же по переведенні „плебісциту“, з наказу інспектора, було виключено з школи, а проти учителя-українця, якого чешка-донощиця обрехала, що ніби то уживав перед українськими дітьми недозволеної чехами назви краю, розпочалося проколярне слідство. Про чисельний вислід „голосування“ в справі визви Закарпаття Шкарпішек заслав дирекції дотичної горож. школи офіційне повідомлення. Що ж до реального висліду того „голосування“, то між менше свідомими українськими батьками швидко рознеслася вістка, що „Підкарпатська Русь“ уже незабаром буде називатися Закарпатською Україною, бо за це голосували інші діти в школі під вedenням самого п. інспектора.

У тій же самій школі Шкарпішек переводив і інспекцію також надзвичайно „оригінальним” способом. Геніальноти автора того спо-
собу міг би позаздріти не один старорежимний поліційний інспектор.

У лютому 1936 зайдов Шкарпішек до канцелярії директора горо-
школи в Ясіні п. Г. Дубика і, заявивши, що не прийшов на ревізію
бо то зробити кількома тижнями пізніше, просив позичити йому, як-
спекторові, „на дорогу” 50 — Кч. Суму цю п. Дубик позичив йому
без слова. І що сталося?! Другого дня рано, вже перед восьмою по-
дівною, з'явився Шкарпішек в канцелярії Дубика й почав перевідчувати
ревізію шкільної каси. З здивуванням, однаке, сконстатував, що в касі
не бракув ані сотика. „Де записано ті 50? — Кч, що ви мені вчора
позичили? — з повним розчаруванням запитав Шкарпішек. Директор
Дубик відповів, що він ті гроши позичив з своїх власних, а не з шкіль-
них грошей. „Шкільному інспекторові”, отже, не пощастило, його
„педагогічний” трик потерпів ганебну поразку.

Мимохіть приходять на думку слова, так поширені свого часу в
Росії, слова з дуже багатим, а при тім цілком виразним змістом:
„агент — провокатор”!

Василь Шолопавий:

Святий Юра на Чернечій Горі.

6. травня ц. р. мukачівські пластуни при д. т. а. рішили влаштувати свято на Чернечій Горі, що було звязане з одноденним таборуванням. Чернеча Гора заворушилась пластовими одновборами: мukачівських, берегівських, кількадесятній ряд новиків з Вел. Лучок, Підгороду, Хусту й ін. пластунів.

На передвечір св. Юри була таборова ватра. Святочну промову виголосив бр. окр. звітодавець Василь Свереняк. Кожний з вас думав би, що ця промова буде про св. Юрка; або що промовець відразу перейде до своєї пропагаторської теми на ціле горло кличуки: „Ставайте в ряди української націоналістичної молоді Закарпаття, читайте, передплачуйте, піддержуйте пожертвами на пресовий фонд, поширюйте одинокий наш незалежний український часопис „Пробоем“! Але ви помилилися б, бо так, здається, він „хтів“ сказати, та з горла вийшло щось інше. Певно в його горлі був карборатор, що все перемінив на вибуховий матеріал проти часопису: „пражаків“, молоді й учнів. Воно погано, коли при карбораторі нема регулятора, тому з його балаканини виходило щось таке, що мудрі люди називають „імпотенціютирадою“. Між іншими своїми мертвонародженими фразами сказав він і таку: „видно пробойці цураються свого простого(?) народу й прогугують не йти між народ. Смердить їм...“ Жаліємо, коли хтось настільки „нищий духом“, що не може зрозуміти вже ані такого речення, яке наводив „Пробоем“ за Г. Ле Боном а саме: „Не кланятись масі, а треба удержувати відповідне віддалення між собою й нею“.

Це бр. прелегент повернув не тудою. Він того не міг розібрati, хоч, (хоч вже й тоді був спротив!) молодь відповіла дуже влучно прямо йому ввічі на нараді команди. Там він побачив, що ми — українська молодь розуміємо наш „Пробоем“, ми знаємо кудою йти... Цікаво б знати, яка та молодь(?) нарікає на „Пробоем“, як то розкудкудахалась про це ужгор. „Свобода“ з 13. V. ц. р. (До цієї теми ще я вернуся!)

Другим прелегентом був знаний вже нам „симпатик“ з багатьох виступів. Дуже приємно було послухти його промову про св. Юрія з легендарним прикрашенням. Це оповідання добре впливало на наші нерви після руїнницького вереску, що вигукують всякі по імені своєму Ефіяльти. Але яким громом ударила кожного пластиuna промова вскіпiti в серце української молоді, що Український Націоналізм є такий самий шкідник нації, як і найбільший ощуканець щастя кожної нації — комунізм. Він осмілився ставити на один рівень овіяній святым Божим огнем Український Націоналізм і дияволський спрямований проти Бога і людей — жидівський комунізм. Чи ж українська молодь, спитаюмо референта, все мусить тільки лизати руки, як той учитель І. Франка, що на лапки, як пес стає й лише ту руку, яка його бе. Чайже не йде референт слідами смертельного гріха Гр. Квітки-Основяненка, який допустився його тим, що цілою душою жалував і цілім еством завидував своїм батькам, що могли, мовляв, бути достойними поцілувати гідку кроваву руку тій московській повії Распутіна, що живцем точила кров з грудей України — Катерині II. Не знаємо ще чого то прелегент усе носиться з тою фразою: „Коли не буде Україна католицька, то хай не буде ніяка“. Чи подумав він над тим основніше?

Чи він не знає тої огидної заяви соціалістів у Східній Україні, чи ж не так заявляли й вони, — „якщо не буде Україна соціалістична, то хай не буде ніяка“. Ми думаємо, що референт як правдивий пастир своїх овець, зрозумів нас, бо ж сам Христос казав, що правдивий пастир не зрадить своїх овець, він знає їх і вони йдуть за його голосом. Але ми певні, що за таким голосом, як був тепер на цьому святі ніхто з Української Молоді не піде. Чому референт не станеться нашим українським Мерсієвим, чого широко бажала би вся Українська Молодь Закарпаття.

Гануся Пелехата:

Хто ми й які ми?

Кожна нація має своїх геройнь, що записані в історії золотими літерами. Не осталася позаду й наша Українська Нація. Навіть можна сказати, що Вона є одна з перших, на лоні якої родилися геройні ченці. Слід пригадати хочби Мотрю Кочубеївну, Ольгу Басаррабову, чи Віру Бобенко, що показали шлях українським жінкам до перемоги, здо-

бутти якій лежить тільки на наших плечах. Минулися ті часи, коли українська жінка відавалась тільки своїй хатній праці. Тепер українське жіночтво стоїть рама об рама з чоловіками як в героїчній обороні прав українського народу так і на всіх ділянках українського громадського життя. Українське жіночтво зрозуміло вагу життя, що вимагає від нас чину, як те бачимо на деяких українських жінках на еміграції. Горе тій українській жінці, що байдуже ставиться до всього іншого, що не входить у комплекцію її хатньої праці. У великій революції Українська Нація понюхала своє українське національне Євшанзілля, відродилася себесідомість і в нас українських жінках. Сміло можемо сказати, що українське жіночтво вже зовсім зрозуміло свій обов'язок. З байдужої жінки зродилась українська жінка-герояня. Тепер кожна жінка-українка гордо й сміло кидав в обличчя переляканих чужинців-наїздників на українську землю: „Я на те стала матір'ю, щоб принести на жертвенник добра Української Нації себе й пайкацього моого сина, хочби він один-єдиний був. Я є дочка України, яка потребує мене й моїх синів-героїв, щоб здобути для себе волю!“

На жаль мусимо ствердити, що не всі наші жінки вповні зрозуміли вагу свого завдання. Ще велика частина українських жінок Закарпаття буде замки в повітрі, спить ще глибоким „подкарпатським сном“ та мріє про „вигідне“ життя. Ще й тепер в багато таких наших „патріоток“, які зарубки читають якісь „регійні“, бо то, як кажуть „нодъсерів“. Та з ними далеко не зайдеш, бо не в них сила. І в нас дійсні матері-селянки, але вони притоптані чботом найзідника. Їх треба визволити з під морального ворожого гніту, освідомити її показати правдивий шлях українського життя. Це повинні зробити ми, українки, що більшість нас в дочкам з під соломяної стріхи й знає болі й дійсність українських селянок. Не можна нам українським дівчатам брати приклад від таких „нодъчашошок, кішосоньок“, якими стали деякі наші „панночки“. Не мріймо про замки в повітрі, але памятаймо, що життя — це боротьба, а хто стріне й не приготований, впаде на половині дороги-бою. Наше Закарпаття занедбане, але при активній праці українського жіночтва воно прозирить стане сильне й грізне для наших ворогів. Деякі наші українські вчительки, дружини й доньки священників, які живуть сльово разом з українськими жінками-селянками, не використовують можливості й замість освіти несуть на село сором казати що. Але про все це лихо й як йому запобігти та вийти на правильний шлях до щастя всього українського народу — постараюся написати в слідуючих числах „Пробоєм“!

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

Союз Підкарпатських Українських Студентів в Празі.

Проситься зацікавлених матурантів високошкільними студіями, щоб зверталися за інформаціями до: Юрій Кене, Praha II., Hlavková

colej, Іван Попович, Bratislava, univ. kolej na Lafranconi, Богдан Гірний, Brno, Dvorecká č.7, i pí Donneh. Не забудьте марки на відповідь!

Стипендійний фонд „Пробоєм“.

З пожертвованої суми на стипендійний фонд „Пробоєм“ Кč 1050 — уделена допомога чотирьом студентам.

Всіх, що вписали на фонд, а ще не сплатили просимо зробити так під час вакації, щоб вже на початку року можна було уделити допомогу немаєтним студентам.

Дальше на фонд зложили: Іван Ревай, упр. горож. школи в Севлові 50 — кч; Никифор Будко, типограф в Празі 15 — кч.

А хто буде дальший? Гроші слати на ч. п. к. о. 201.699 з ділкою „Стипфонд“.

РУХ МОЛОДІ

Організуйте гуртки молоді „Пробоєм“!

Про гуртки молоді „Пробоєм“ прочитайте собі в 4. і 5. числах „Пробоєм“. Такі гуртки повинні бути всюди там, де є свідома українська народовецька молодь!

Нові гуртки молоді „Пробоєм“.

В Мукачові заложено Гурток молоді „Пробоєм“ з учнів мукачівських середніх шкіл і Гуртки селянської молоді „Пробоєм“ в Драгові і Новім Барові.

Справа гимну.

Просимо надсилати дальші заявлення відносно надрукованих проектів, як теж надсилайте нові. Композиторів просимо скомпонувати відповідні походові мелодії до надрукованих вже проектів.

Спортивний клуб українських академіків в Празі.

На днях закінчиться змагання футбольних клубів високошкільних студентів в ЧСР. До цієї пори першим йде клуб українських академіків, що складається з академіків з усіх українських земель Соборної України. Віримо, що український клуб станеться майстром високошкільного спорту в ЧСР.

ХРОНІКА.

Буковинські націоналісти під воєнним судом.

За висвистання румунського гимна на українській землі — румунський воєнний суд засудив: 1) В. Тодорока, студ. практ. на 5 років втрати горож. практ. і 22.000 лева карти; 2) М. Насіторми, 5 років втрати горож. практ. і

дона, адвок. конса. на 4 р. тюми, 5 р. втр. гор. прав і 22 тисячі
л. кари; 3) Д. Квятковський, адвокат і редактор „Самостійності“ —
2 р. тюми, 5 р. в. г. п. і 22 тис. л. кари; 4) І. Григорович, студ. філ.
— вилавець „Самостійності“ — 2 р. тюм., 5 р. в. г. п. і 12 тис. л. кари
і 5) І. Бучко, урядник, 6 місяців тюми 1 р. в. г. п. і 10.500 л. кари.

Всі піасудні героїчно поводилися на суді. Румунські суди не від-
страшать українців від визвольної боротьби. Українці боротимуться
а доки Буковина стане частиною Вільної Соборної Української Держави!

Чеський професор бе українських дітей.

Чеський професор в Ужгороді побив нашу українську дівчину з
IV. кл. пін. так, що вона аж опухла. Протестуємо проти катування
чеськими учителями українських дітей!

I „Свобода“ проти пробоєвиків!

За чеським „Впередом“ і „Українським Словом“ і ужгород. „Сво-
бода“ накинулася з наклепами на „Пробоєм“ і пробоєвиків. Редактори
„Свободи“, як колись „Вперед“ і „Укр. Слово“ спихають вину за свое
провалення на виборах на студентів. Занедовго вчуємо від них, що
банкротство фабрик „Геліос“ (на свічки) й „Акорду“ (на дзвони) теж
„спричинили“ студенти й що асек. т-во „Бескид“ нині-завтра перейде
в руки чужої Легіобанки (як Підкарпатський Банк) теж „виною“ молоді!

Дволичність посла Ревая.

При своїх виступах в Празі (де в їй москофіли!) п. Ю. Ревай
говорить виключно на о (чи на є?), хоч би там були й українці. Злі
язики кажуть, що тим способом п. Ревай хоче прихилити до себе
симпатії москофілів, щоб легше засісти на крісло „підкарпатського
міністра“!

Чехи проти українців.

Чеські учителі при горож. школі в Білках: Вернер, Слоука й Кріж
(був. рахів. інспектор) грубіянським способом накинулися на україн-
ських учителів за те, що 8. V. ц. р. на святі не було чеської промови.
Перед учнями кричали, а головно учитель Вернер, на наших україн-
ських учителів і ображали їх грубими чеськими лайками. То є т. зв.
чеська педагогія! До цього ще повернемо!

Хвали без кінця!

По смерті Розсипала знову закарпатська преса розписалася про
великі заслуги Розсипала для Закарпаття, що протягом 10 літ сил-
кувався годувати українське населення гнилою кукурузою й через всякі
концесії й ліцензії віддавати українців і в жидівську залежність.

Провал „панькевичівки“.

9. V. ц. р. відбулися в Ужгороді наради в справі українського
фонетичного правопису. Це в перше, коли не тільки молоде, а й старше
українське громадянство категорично поставилося проти чеської „пань-

кевичівки“. На зборах не був посол Ревай та інсп. Маркуш, які, по
зavedенні фонетики мали би втрату на своїх „панькевичівських“ під-
ручниках. Коли старі поступатимуть у всіх справах так як в справі
українського фонетичного правопису, то певно неизгода між ними й
молодю зникне!

Що в з „Просвітою“?

В центральнім Т-ві „Просвіта“ в Ужгороді вже пару років, як
не відбулися загальні збори. Редакція дісталася багато статей в цій
справі, які ми не містили, бо думали, що головний виділ „Просвіти“
впорядкує ту справу. Теж сам голова Др. Юлій Бращайко ще перед
2 роками обіцяв на студ. сходинах що чим скоріше скличе збори
„Просвіти“. Тим часом ані Др. Бращайко ані головний виділ нічого
не роблять вже пару років. „Просвіта“ спить „духновичовим сном“.
Цікаво яке оправдання дасть Др. Бращайко перед загальними збо-
рами. В слід. числі помістимо надіслані статті про цю справу!

Аграрний візд в Праві.

Чеська аграрна партія привезла до Праги на свій з'їзд дуже ба-
гато української молоді з Закарпаття. Наша молодь знову доказала,
що надусе їй дорожча українська національна честь і жовтоблакитний
прапор. Подібно, як на католицькім з'їзді (тільки що там „свої“), чехи
не дозволяли українській молоді походувати під жовтоблакитними
прапорами, намагалися відбирати їх, а також зривати їм відзнаки з
грудей. Найбільший скандал зробили чехи нашій молоді на стадіоні,
коли не дозволили їй виступати зі своєю програмою, на яку місяцями
приготувалися. Завернули їх, яко вже непотрібних, від сцени!

Це найліпший доказ, що чехи потребують нас тільки для мані-
фестації під час всяких походів. Але де українці могли би своїм ви-
ступом доказати, що не є такими як чехи нас брехливо всюди пред-
ставляють, то на те вже „нема часу“.

Молодь своє виконує, а старші провідники мали би вже також
зрозуміти, що нам неподорозі з чеськими партіями ані з всякими
інтернаціоналами чи універсалізмами.

Автономія знову заснула „духновичовим сном“!

Проект автономії мав розбиратися в парламенті ще перед двома
місяцями. Але тяжко чи прийде на його черга перед літніми феріями.
Так помалу чехи, все обірюючи, відкладають автономію з року на рік.
Наші політики й провідники в своїх органах (Укр. Слово, Свобода та
Вперед) ще зляться й клевечуть на „Пробоєм“, коли ми напишемо,
щоб не так дуже захоплювалися чеськими обіцянками й не ставалися
ще більшими рабами, як від них чехи вимагають!

Свято Т. Шевченка в Оломовці й Липнику.

14. III. ц. р. в Оломовці, а 21. III. в Липнику на Мораві відбу-
лися академії в честь Т. Шевченка. На обох святах виступав з про-
мовами українець-франтішкан о. Бойсак з Угр. Градіштє, родом з
Драгова.

Від редакції.

З браку місця — на листи відповімо в 7. числі, що вийде 25. червня.
Передплатників просимо вирівняти свої залегlosti, що б не шкодити видавництво!
Тих, що мали опинитися на „Чорній таблиці“ — відбирають „Пробоєм“, а не платять — надрукуємо їхні імена в спеціальному прилові для інформації нашим читачам.
Статті, вісти і т. п. до 7. числа просимо заслати найпізніше 10. червня.

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвуює на пресовий фонд 100.— Кч (і ратами, але мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису української підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим щира подяка.

На пресовий фонд дальше зложили:	До тепер маємо дальших таких основуючих членів:	Кч
1. Михайло Мегела	7. Іван Рознійчук	5—
2. Юлій Боршош	8. Олекса Вайнравх	5—
3. Мих. Белей	9. Мих. Коростій	5—
4. Петро Шорбан	10. Ом. Сологуб	5—
5. В. Йосипчук	11. Ю. Студений	5—
6. Мих. Катеринюк	12. І. Улинець	5—
	13. Др. І. Хандрицький	2—
	14. Ю. Сіладіова	1—

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

КОЖНИЙ ПОВИНЕН ЧИТАТИ ОДНОКІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІЛЮСТРОВАНІЙ ЩОДЕННИК „НОВИЙ ЧАС“. Чвертьрічно 55 Кч. Місячна прилога: Історія укр. культури. адреса: Львів, Костюшки 1а.

O B S A H : Dr. Stefan Rosocha : Autonomie a konstituce ČSR. — J. Ardělan : Junacký vznět. — A. Syvous : Naše inertnost. — Andrij Culjak : Dodatek do cyklu „Škářiada“ — Vasyl Šolopavyj : Sv. Jurij na Cerneče hoře. — Hanusja Pelechata : Kdo my? — Studentský věstník. — Ruch mládeže. — Kronika. — Od redakce. — Tiskový fond.

ПРОБОЕМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить 1-го кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10.—кч., ціна по однокого числа 1.—кч., за границею річно 1 ам. долар. Число чекового конта 201.699.

Видавець: Єлісавета Кузьмівна, Прага III.—69. Відповідальний редактор: Юрій Кене, Прага II., Енштейнська 1. Novinová sazba povolena řed. pošt. a tel. v Praze č. 82.649 IIIa 1937. Podávací pošt. úřad Praha 11. Tiskárna František Loos, Praha XII., Americká 41.

Adresa: PROBOJEM, Praha IV., Loretánská ul. čp. 180.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vychází 1. každého měsíce. — Rediguje redakční kroužek. — Předplatné v ČSR: na rok 10.— kč., cena jednotlivého čísla 1.— kč., do ciziny ročně 1 am. dolar. Číslo šekového účtu 201.699.

Vydavatel: Alžběta Kuzmová, Praha III.—69. Odpovědný redaktor: Jurij Könyű, Praha II., Jenštejnská ul. č. 1. Praha II., Jenštejnská ul. č. 1. v Praze č. 82.649 IIIa 1937. Podávací